



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ГЕОРГИЕВИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 10913/04 г.)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

7 януари 2010 г.

Това решение става окончателно при условията, посочени в чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, но може да претърпи редакционни промени.

По делото на Георгиеви срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като камера в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,

Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),

Райт Марусте (Rait Maruste)

Марк Вилигер (Mark Villiger),

Изабел Беро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefèvre),

Мариана Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Павлина Панова, *съдия ad hoc*

и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,
след проведено закрито заседание на 1 декември 2009 г.,
се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 10913/04 г.) срещу Република България, подадена на 12 март 2004 г. пред Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от двама български граждани – г-н Белю Димитров Георгиев и г-жа Бона Петрова Георгиева („жалбоподателите“).

2. На 6 декември 2008 г. жалбоподателят, г-н Белю Димитров Георгиев, почива. С писмо от 17 януари 2009 г. неговата дъщеря, г-жа Емилия Белюва Георгиева, и неговата съпруга – жалбоподателката, уведомяват Съда, че желаят да поддържат жалбата от негово име.

3. Жалбоподателите се представляват от г-жа С. Маргаритова-Вучкова – адвокат, практикуващ в град София. Българското правителство („правителството“) е представлявано от своя агент – г-жа С. Атанасова от Министерството на правосъдието.

4. Жалбоподателите твърдят, че са били лишени от своята собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол 1 и чл. 13 и 14 от Конвенцията.

5. На 6 май 2008 г. председателят на Пето отделение решава да изпрати уведомление до правителството относно жалбата. Решено е също Съдът да се произнесе едновременно по допустимостта и по съществуването на жалбата (чл. 29, ал. 3).

6. Съдия Калайджиева, избрана от страна на България, си прави отвод от съдебния състав по делото. На 30 януари 2009 г. правителството посочва на нейно място г-жа Павлина Панова като съдия *ad hoc* (чл. 27, ал. 2 от Конвенцията и чл. 29, ал. 1 от Правилника на Съда).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

7. Жалбоподателите са родени съответно през 1926 и 1927 г. Жалбоподателката живее в София. Двамата жалбоподатели са били съпрузи.

8. През 1966 г. те закупуват от Столична община апартамент от 81 кв. м в центъра на града, който е бил одържавен в процеса на национализация, проведен от комунистическия режим в България в периода след 1947 година.

9. В началото на 1993 г. наследниците на собствениците на имота отпреди национализацията завеждат дело срещу жалбоподателите в съответствие с чл. 7 от Закона за реституцията.

10. С решения от 24 септември 1996 г. и 10 юли 1998 г. Софийски районен съд и Софийски градски съд уважават иска. Съдилищата намират, че правото на собственост на жалбоподателите е недействително на две основания: 1) в преписката не е намерено решение на кмета за сключване на продажбата, а и жалбоподателите не са установили, че такова решение е съществувало, но е било загубено или унищожено; 2) продажбата не е била одобрена от министъра на финансите, както се е изисквало по закон, а от един от неговите заместници.

11. Жалбоподателите не са подали жалба за преглед по реда на надзора (касация).

12. На неустановена дата през 1998 г. те освобождават апартамента. През м. май 1999 г. им се предоставя за ползване общински апартамент от 51 кв. м.

13. След произнасянето на решението от 10 юли 1998 г. жалбоподателите кандидатстват за обезщетение чрез компенсаторни записи, които могат да се използват в приватизационни сделки или да се продадат на брокери. През м. декември 2000 г. те получават записи на стойност 62 400 български лева (BGN) според оценка, изготвена от експерт.

14. На 9 юли 2003 г. жалбоподателката продава своята половина от получените записи за сумата от 7 434,01 лева или равностойността на 3 810 евро.

15. На 17 февруари 2004 г. жалбоподателят продава своята половина от записите за сумата от 7 387,68 лева или равностойността на 3 780 евро.

II. ОТНОСИМИ КЪМ ДЕЛОТО ФАКТИ, ВЪТРЕШНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

16. Фактите, които имат отношение към делото, приложимото вътрешно право и съдебна практика са обобщени от Съда в решението по делото *Великови и други срещу България*, № № 43278/98, 45437/99, 48014/99, 48380/99, 51362/99, 53367/99, 60036/00, 73465/01 и 194/02, от 15 март 2007 г.

ПРАВОТО

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

17. Жалбоподателите се оплакват, че са били лишени от своята собственост произволно, без да имат каквато и да е вина и без подобаващо обезщетение. Те се позовават на чл. 1 от Протокол № 1 и на чл. 13 и 14 от Конвенцията.

18. Съдът е на мнение, че това оплакване следва да бъде разгледано съобразно условията на чл. 1 от Протокол № 1, който гласи:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накарняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

19. Правителството твърди, че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита съгласно изискването на чл. 35, ал. 1 от Конвенцията, тъй като не са подали касационна жалба срещу решението на Софийски градски съд от 10 юли 1998 г. (вж. параграф 11 по-горе). Освен това правителството настоява, че в случая не е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, тъй като жалбоподателите са получили обезщетение чрез компенсаторни записи и малко след освобождаването на апартамента им е предоставено за ползване общинско жилище.

20. Жалбоподателите оспорват тези аргументи.

А. Допустимост

. Възражение на правителството за неизчерпани вътрешноправни средства за защита

21. Съдът отбелязва, че чл. 35, ал. 1 от Конвенцията изисква да бъдат изчерпани само вътрешноправните средства за защита, които са ефикасни и могат да компенсират последиците от твърдяното нарушение (вж. *Сейдович срещу Италия (Sejdovic v. Italy)* [ГК], № 56581/00, § 45, ЕСПЧ 2006-II). Отбелязва освен това, че при повечето дела, по които жалбоподател твърди, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, което произлиза от решение на български съд, същият следва да се възползва от възможността да подаде касационна жалба (или за по-старите дела като настоящото – “молба за преглед по реда на надзора”) до Върховния касационен съд (а за още по-старите дела – до Върховния съд) преди да представи своето оплакване на вниманието на Европейския съд по правата на човека (вж. *Райчинов срещу България* (реш.), № 47579/99, 1 февруари 2005 г.).

22. При все това по дело, разгледано неотдавна и сходно с настоящото, Съдът установява, че касационната жалба не представлява ефикасно средство за вътрешноправна защита и жалбоподателите не са длъжни да се възползват от нея. По въпросното дело правото на собственост на жалбоподателите върху апартамент, закупен от държавата, е обявено за недействително по реда на чл. 7 от Закона за реституцията, защото един от документите, свързани с продажбата, е подписан от заместник на длъжностното лице, което е разполагало със съответните правомощия. Като се позовава на установената съдебна практика на Върховния касационен съд, според която подобни административни пропуски водят до недействителност на правото на собственост върху недвижимия имот, Съдът заключава, че всеки опит на жалбоподателите да възразят пред Върховния касационен съд, че пропуските, допуснати от властите по тяхното дело, не би следвало да водят до обявяване на правото им на собственост за недействително, е обречен на провал (вж. *Владиминова и други срещу България*, № 42617/02, §§ 10 и 24-27, 26 февруари 2009 г.).

23. Съдът не вижда причина да достигне до различно заключение по настоящото дело. Съдът отбелязва, че дори да бяха постигнали заключение в своя полза по отношение на първото основание за обявяване на правото им на собственост за недействително (вж. параграф 10 по-горе), като възразят пред Върховния касационен съд, че нямат вина, задето решението на кмета за сключване на продажбата вече не може да бъде намерено в преписката, то всеки опит от тяхна страна да оспорят и основаниято, че правото им на собственост не може да бъде обявено за недействително, защото продажбата не е била одобрена от министъра на финансите, а от един от заместниците му

(второто основание за обявяване на правото им на собственост за недействително), би било обречено на провал, подобно на делото *Владиминова и други*.

24. Ето защо Съдът намира, че при специфичните обстоятелства на настоящото дело подаването на молба за преглед по реда на надзора (касация) не представлява ефикасно средство за правна защита, което е следвало да бъде изчерпано по смисъла на чл. 35, ал. 1 от Конвенцията. Поради тази причина неизчерпването на това средство от страна на жалбоподателите не може да представлява основание за отхвърляне на жалбата им.

2. Предвиденият шестмесечен срок

25. Съдът отбелязва също така, че съдебното производство по делото на жалбоподателите приключва на 10 юли 1998 г., докато настоящата жалба е подадена на 12 март 2004 г. (вж. параграфи 1 и 10 по-горе). Ето защо Съдът следва да провери дали в настоящия случай жалбоподателите са спазили шестмесечния срок, предвиден в чл. 35, ал. 1 от Конвенцията.

26. В редица дела, подобни на *Великови и други*, цитирано по-горе, Съдът установява, че разглежданите събития следва да се приемат като продължаваща ситуация, тъй като се отнасят не само до лишаването от собственост, а и до породилото се в тази връзка право на обезщетение, което е предмет на законодателни развития и промени в практиката поне до 2007 г. (вж. *Шойлекови и други срещу България* (реш.), №№ 61330/00, 66840/01 и 69155/01, 18 септември 2007 г.). По делото *Владиминова и други*, цитирано по-горе, подобно на делото *Великови и други*, Съдът още веднъж напомня, че разглежданите събития следва да се приемат като продължаваща ситуация до разрешаването на всички въпроси, свързани с обезщетението (вж. параграф 30 от решението).

27. В настоящото дело, като взема предвид своите заключения по цитираните по-горе дела, Съдът също счита, че разглежданите събития следва да се приемат като ситуация, която продължава и след окончателното съдебно решение, което лишава жалбоподателите от тяхната собственост и поражда право на обезщетение. При все това възниква въпрос относно крайната дата на тази продължаваща ситуация. Съдът е на мнение, че тя приключва с окончателното осъществяване на правото на жалбоподателите на обезщетение. Това настъпва при продажбата съответно на дяловете им от записите, получени като компенсация; след което те вече не попадат в приложното поле на законодателните развития и промени в практиката, свързани с обезщетението.

28. Съдът отбелязва, че жалбоподателят продава своята половина от записите на 17 февруари 2004 г. (вж. параграф 15 по-горе). Тъй като

настоящата жалба е подадена на 12 март 2004 г., по-малко от шест месеца след това, то следва, че е бил спазен шестмесечният срок, предвиден в чл. 35, ал. 1

29. Жалбоподателката обаче продава своите компенсаторни записи на 9 юли 2003 г., докато нейната жалба по чл. 1 от Протокол № 1 е подадена на 12 март 2004 г., което е повече от шест месеца след това (вж. параграфи 1 и 14 по-горе). Следователно жалбата на жалбоподателката е с изтекла давност и следва да бъде обявена за недопустима.

3. Други основания за допустимост

30. Съдът намира, че оплакването на жалбоподателя по чл. 1 от Протокол № 1 не е явно необосновано по смисъла на чл. 35, ал. 3 от Конвенцията и не е недопустимо на други основания. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

Б. По същество

31. Съдът отбелязва, че това оплакване попада в сферата на същото законодателство и проблеми, разгледани по делото *Великови и други*, посочено по-горе.

32. Действията, предмет на оплакването, представляват намеса в правото на собственост на жалбоподателя.

33. Намесата се основава на действащи правни разпоредби и преследва осъществяването на важна цел в обществен интерес, а именно възстановяване на справедливостта и зачитане на върховенството на закона. Както по делото *Великови и други*, цитирано по-горе, §§ 162-76, Съдът смята, че при конкретните обстоятелства въпросът дали приложимият закон е бил достатъчно ясен и предвидим не може да бъде гледан отделно от въпроса за пропорционалността.

34. Като се придържа към критериите, изложени по делото *Великови и други* (цитирано по-горе, §§ 183 – 192), Съдът отбелязва, че правото на собственост на жалбоподателя е обявено за недействително и той е лишени от своята собственост, на първо място, защото в преписката не може да бъде намерено решение на кмета за продажбата на апартамента, а и жалбоподателите не са установили, че такова решение е съществувало, но е било загубено или унищожено (вж. параграф 10 по-горе). При все това националните съдилища не установяват изрично, че към дадения момент не е било взето решение на кмета за сключване на сделката по продажба; те по-скоро заключават, че документът не може да се намери в преписката за продажбата на апартамента. Тъй като преписката се съхранява от властите, Съдът е на мнение, че жалбоподателите не носят отговорност за възможната загуба или унищожаване на липсващия документ.

Следователно отговорността за тази нередност следва да се поеме от компетентните власти, а не от жалбоподателя.

35. На второ място, националните съдилища обявяват, че правото на собственост на жалбоподателя е недействително, защото продажбата не е била одобрена от министъра на финансите, както се е изисквало по закон, а от един от неговите заместници (вж. параграф 10 по-горе). По редица сходни дела Съдът поддържа мнението, че такива нередности са допуснати по вина на компетентните власти, а не на потърпевшите лица (вж. *Великови и други*, цитирано по-горе, делата *Богданови* и *Николови*, параграфи 218 и 229 от решението, както и *Пешеви срещу България*, № 29722/04, § 20, 2 юли 2009 г.); Съдът не вижда причина да достигне до различно заключение по настоящото дело.

36. Ето защо Съдът смята, че настоящият случай е сходен с тези на *Богданови*, *Цилеви* и *Николови*, приведени по делото *Великови и други* (вж. параграфи 220, 224 и 231 от решението, цитирано по-горе), където се постановява, че при такива дела справедливият баланс, който се изисква по чл. 1 от Протокол № 1, не може да бъде постигнат без адекватно обезщетение. В своята преценка дали жалбоподателите са разполагали с адекватно обезщетение Съдът следва да вземе под внимание конкретните обстоятелства по делото, включително получените суми и понесените загуби и, според случая, наличието на обезщетение и действителното положение, в което са се оказали жалбоподателите.

37. Съдът отбелязва, че скоро след освобождаването на апартамента на жалбоподателя е предоставено за ползване общинско жилище (вж. параграф 12 по-горе). При все това Съдът счита, че това само по себе си не може да освободи държавата от задължението ѝ да предостави адекватно обезщетение.

38. В тази връзка възниква и въпросът дали на жалбоподателя е било предоставено адекватно обезщетение.

39. Жалбоподателят предприема всички необходими стъпки по действащата към момента схема с компенсаторни записи, но се сдобива с левовата равностойност на едва 3 780 евро, което е по-малко от 23% от цената на неговата половина от апартамента към 2000 г. според становище на експерт-оценител (вж. параграфи 13 и 15 по-горе). Освен това в периода между 2000 г., когато е изготвена оценката (вж. параграф 13 по-горе), и 2004 г., когато жалбоподателят получава въпросната сума, цените на недвижимите имоти значително се повишават.

40. Аналогично на делото *Богданови*, приведено по делото *Великови и други* (вж. параграф 222 от решението, цитирано по-горе), Съдът е на мнение, че не са налице обстоятелства, които да обосноват това недостатъчно обезщетение.

41. От това следва, че властите не са успели да постигнат справедлив баланс между правата на жалбоподателя и обществения интерес. Ето защо е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

42. Член 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

А. Вреди

43. За понесени имуществени вреди жалбоподателите претендират стойността на апартамента, който са изгубили. Те представят оценителен доклад, изготвен от нает от тях експерт, според който цената на апартамента е 162 000 евро. За неимуществени вреди, претърпени от жалбоподателя, неговите наследници претендират 8 000 евро.

44. Правителството намира тези претенции за прекомерни. То изтъква, че жалбоподателят е получил компенсаторни записи и е бил настанен в общинско жилище.

45. Съдът от самото начало отбелязва, че нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 е установено само по отношение на жалбоподателя (вж. параграф 41 по-горе); ето защо предявените по-горе искиове могат да се разгледат само по отношение на вредите, претърпени от жалбоподателя.

46. Като се придържа към подхода си по сходни дела и предвид естеството на констатираното нарушение, Съдът намира за уместно да присъди за претърпените имуществени и неимуществени вреди еднократна обща сума, съобразена с цената на отнетия от жалбоподателя имот, както и с всички останали обстоятелства, които имат отношение (вж. *Тодорова и други срещу България* (справедливо обезщетение), №№ 48380/99, 51362/99, 60036/00 и 73465/01, §§ 10 и 47, 24 април 2008 г.). Съдът взема под внимание и факта, че жалбоподателят е получил 3 780 евро от продажбата на своите компенсаторни записи (вж. параграф 15 по-горе). Предвид гореизложеното, както и всички обстоятелства по делото и информацията за цените на недвижимите имоти в София, с която разполага, Съдът присъжда на жалбоподателя сумата от 37 000 евро за претърпени имуществени и неимуществени вреди. Сумата следва да се заплати на неговите наследници – г-жа Бона Петрова Георгиева (жалбоподателката) и г-жа Емилия Белюва Георгиева.

Б. Разноски

47. Жалбоподателите претендират 4 240 евро за петдесет и три часа правна работа, извършена от техния адвокат г-жа С. Маргаритова-Вучкова, при тарифа от 80 евро на час. В подкрепа на искането си те представят договор за процесуално представителство и почасов график. Те молят сумата, присъдена им по настоящия иск, да се заплати директно на техния адвокат г-жа Маргаритова-Вучкова.

48. Те претендират още 450 лева или равностойността на 230 евро, които вече са платили за правната работа, извършена от г-жа Маргаритова-Вучкова, и 626,3 лева или равностойността на 321 евро за превод и пощенски разходи, свързани с производството пред Съда и за оценителния доклад, който са представили. В подкрепа на тези иски те представят съответните разходни документи.

49. Правителството намира претенциите за прекомерни.

50. Според практиката на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказано, че същите са действително и по необходимост направени и са в разумен размер.

51. По настоящото дело Съдът отново напомня, че е установил нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 само по отношение на жалбоподателя. Съдът освен това намира, че заявеният брой часове правна работа на г-жа Маргаритова-Вучкова изглежда прекалено висок. Следователно, отчитайки горното и факта, че тя вече е получила 450 лева от жалбоподателите, Съдът намира за уместно да присъди сумата от 1 500 евро за адвокатски хонорар на г-жа Маргаритова-Вучкова, които да бъдат преведени директно по нейната банкова сметка.

52. Що се отнася до останалите разноски, които общо възлизат на 551 евро (вж. параграф 48 по-горе), Съдът, като отчита, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 само по отношение на жалбоподателя, докато предявените разноски са били поети от двамата жалбоподатели, присъжда половината от предявената сума в размер на 276 евро, които да се заплатят на наследниците на първия жалбоподател – г-жа Бона Петрова Георгиева (жалбоподателката) и г-жа Емилия Белюва Георгиева.

В. Лихва за забава

53. Съдът счита за подходящо лихвата за забава да бъде изчислена на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка, с добавени три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ
ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* оплакванията на жалбоподателя за допустими, а оплакванията на жалбоподателката за недопустими;
2. *Постановява*, че по отношение на жалбоподателя е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.
3. *Постановява*
 - (а) ответната държава да заплати на наследниците на първия жалбоподател – г-жа Бона Петрова Георгиева и г-жа Емилия Белюва Георгиева, в срок до три месеца от датата, на която съдебното решение влезе в сила съгласно чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, долупосочените суми в левова равностойност по курс към датата на плащането;
 - (i) EUR 37 000 (тридесет и седем хиляди евро) за имуществени и неимуществени вреди, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими;
 - (ii) EUR 1 776 (хиляда седемстотин седемдесет и шест евро) за разноски общо на г-жа Бона Петрова Георгиева и г-жа Емилия Белюва Георгиева, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху тази сума, от които EUR 1 500 (хиляда и петстотин евро) да бъдат преведени директно по банковата сметка на техния процесуален представител г-жа Маргаритова-Вучкова;
 - (б) след изтичане на указания тримесечен срок до извършване на плащането, върху горната сума се дължи проста лихва в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, с добавени три процентни пункта;
4. *Отхвърля* останалата част от иска за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 7 януари 2010 г. в съответствие с чл. 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар на Отделението

Пеер Лоренцен
Председател